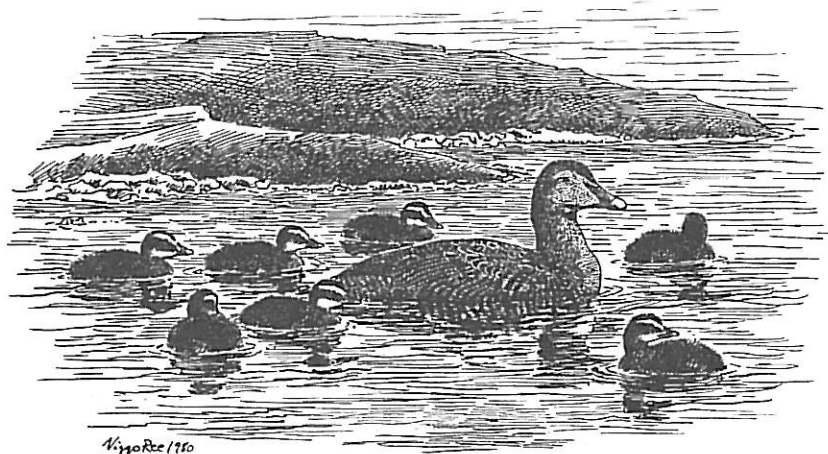

Ærfugl *Somateria mollissima*

Global utbredelse

Ærfuglen har en holarktisk utbredelse. Nominat- underarten *mollissima* hekker i nordvestre Europa, fra Frankrike og England, via Skagerrak, Østersjøen og Norskekysten, opp til Kvitsjøen og Novaja Semlja. Færøyene har en egen underart, mens underarten *borealis* forekommer i de arktiske strøkene av Europa (deriblant på Svalbard) og på de nordøst-kanadiske øyene. De arktiske områder av Amerika og Sibir huser ytterligere to underarter.

Norsk utbredelse og habitatvalg

Ærfuglen hekker langs hele kysten vår; på holmer, øyer og skjær og dessuten innover langs fjordene. Den kan unntaksvis hekke ved ferskvann.

Reiret plasseres som regel nokså nært sjøen, gjerne skjult i høy vegetasjon som lyng og einerbosker, men kan også ligge helt åpent. Ærfuglen er utpreget sosial, og kan hekke i store kolonier. Ikke sjelden hekker den sammen med måker og grågjess.

Bestandsstørrelse og bestandsutvikling

Ærfuglen har hatt en spesiell plass i norsk kystkultur helt fra de første veidefolkene innvandret landet vårt. I historisk tid har vi beretninger om at Håloygalendingen Ottar innkrevde ærfugldun som skattevarer under sin Bjarmalandsferd ca. 890, og Hårek på Tjøtta og andre nordnorske høvdinge hadde sine dunvær (Sουλ 1987).

I Norge, og i mange andre europeiske land, foregikk det en omfattende jakt og fangst av ærfugl under siste krig, noe som førte til reduserte hekkebestander. Etter krigen har en økende villminkbestand i ærfuglens hekkeområder virket forstyrrende inn mange steder. Fraflyttingen fra utkantstrøkene på kysten har også virket negativt, ettersom grunneierne mange steder vernet og holdt oppsyn med hekkelokalitetene. Mange steder, spesielt på Helgelandskysten, ble det også satt opp egne hus til de hekkende ærfuglene.

Opprettelse av sjøfuglreservater, kulminering av villminkbestanden og totalfredning mot jakt, synes likevel på nytt å ha ført til en oppgang i den norske bestanden de senere årene. Fra Skagerrak-kysten indikerer tellinger i 1983 en nærmere fordoblet bestandsstørrelse i løpet av 10 år, og også fra Vega på Helgelandskysten meldes det om oppgang (Røv 1984b).

Den totale norske hekkebestanden av ærfugl ble for 1980 estimert til min. 70.000 par (med min. 13.000 i Nord-Trøndelag og i Finnmark og 20.000 i Nordland), men lå trolig på nærmere 100.000 par (Røv 1984b). Senere er det dokumentert en fortsatt oppgang blant annet på Skagerrak-kysten flere steder, der bestanden ble anslått til min. 20.000 i 1990 (Direktoratet for naturforvaltning 1991).

Oljeutslipp og ulike forstyrrelser på hekkelokalitetene synes i dag å være de viktigste bestandsbegrensende faktorene. For eksempel mistet anslagsvis 10.000 ærfugl livet vest for Vega i januar 1982 ved grunnstøtingen av det 70 tusen tonn store greske lasteskipet *Deiforos* (Røv 1984b), og i 1976 ble Ramsarområdet Tautra i Trondheimsfjorden forbundet med fastlandet via en steinfylling. Etter dette har hekkebestanden her blitt halvert fra ca. 1650 til 900 par. Disse gjenværende parene synes å ha svært liten ungeproduksjon på grunn av økt forstyrrelse og predasjon (Thingstad & Frengen 1990). Årlig går dessuten en mengde fugler tapt ved drukning i fiske-redskap.

Hekkebiologi

Ærfuglen har normalt en kullstørrelse på 4-6 egg. Disse legges i Sør-Norge i løpet av mai måned, mens de i Øst-Finnmark helst legges i første halvdel av juni. Hunnene ruger i 4 uker, og ungene forlater reiret 1-2 dager gamle. Ungene blir ledet ned til sjøen, hvor det er vanlig å finne unge hunner (tanter) som assisterer mora med ungepasset. I tette kolonier kan også flere kull slå seg sammen. Ungfuglene blir kjønnsmodne 3 år gamle (noen hunner etter 2 år).

Trekkforhold

Ærfuglen er overveiende svært stasjonær. Av ca. 1700 gjenfunn og kontroller av ringmerkede fugler fra Møre til Nordland, var kun ett mer enn 50 km fra merkestedet. En del av bestanden trekker likevel. Til Trondheimsfjorden foregår det for eksempel et trekk av flere tusen fugler fra Østersjøbestanden over Kjølén hver vår og høst (Moksnes & Thingstad 1980), og noe av hekkebestanden på kysten av Sør-Norge trekker til danske farvann i vinterhalvåret.

Per Gustav Thingstad

Ærfugl *Somateria mollissima*

902 ● Konstatert hekking

104 ● Sannsynlig hekking

79 ● Mulig hekking

Detaljeringsgrad: 10 x 10 km

